

4. Вакуліч Т. М. Інтернет-залежність як новий вид адиктивної поведінки. *Науковий часопис нпу ім. М. Драгоманова. Серія №12. Психологія* / за ред. Долинської Л. В. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2005, вип.7(31). С. 22.
5. Городецька О. Вплив соціальних мереж на розвиток та соціалізацію особистості. URL: <https://aup.com.ua/ml/conf/gorodetska.doc> (дата звернення: 29.09.2023).
6. Литовченко І. В. Діти в інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі. Посібник для батьків. Київ: Видавництво ТОВ «Видавничий будинок «аванпост-прим», 2010. 48 с.
7. Млодик І. Що роблять діти в соціальних мережах. Як їм допомогти: URL: <http://onlinebezpeka.com/uk/advice-for-parents/communication-in-network/article/ssho-roblyatj-diti-v-sotsialjnikh-merezhakh-jak-im-dopomogti>. (дата звернення: 28.09.2023).
8. Тихонов О. В. Трансформація феномена ідентичності у просторі мережі інтернет. Казань, 2013. 19 с.
9. Войскунський А. С., Євдокименко А. С., Федуніна Н. Ю. Мережева та реальна ідентичність: порівняльне дослідження (рос.). *Журнал вищої школи економіки*, 2013, т. 10, № 2. С. 98-121.
10. Козлова Н. С. Вплив інтернет-середовища на особистість та її життєдіяльність, *«Знання. Розуміння. Вміння»*. 2015, №3. С. 274-285.

Зоряна БИНДАС

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Глобалізація сучасного світу практично у всіх галузях – в суспільній сфері, у виробництві, освіті, комунікації, мистецтві та ін. – спричинила утвердження проблеми інформаційної компетентності, передусім в психолого-педагогічному

науковому просторі. Важливо, що питання інформаційної компетентності та її розвитку знаходять нормативну підтримку (Грюнвальдська декларація з медіаосвіти, Резолюція ЮНЕСКО з розвитку критичної медіаосвіти, Севільська конференція «Медіаосвіта молоді», Віденська конференція «Освіта для медіа та цифрового століття» та ін. В Україні, у зв'язку із проникненням інформаційних технологій у всі галузі життєдіяльності, проблема формування та розвитку інформаційної компетентності особистості також актуалізується.

Підгрунття проблеми інформаційної компетентності особистості становлять наукові ідеї, концепції, вихідні положення, розвідки, здійснені такими вченими, як О. Акименко, З. Алфьорова, О. Беляк, О. Волошенюк, В. Іванов, А. Іщенко, В. Лизанчук, Л. Матохнюк, О. Мокрогуз, Л. Покроєв, В. Різун, А. Ткачук, С. Троян та ін. Однак, як свідчить проведений аналіз наукових джерел, відсутні праці, у яких досліджувався б психологічний аспект проблеми інформаційної компетентності особистості.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, а також інформатизація сучасного суспільства надає цінності та важливості інформаційному підходу до аналізу соціально-психологічних явищ дійсності. В сучасному суспільстві найважливішими продуктами виробництва стають інформація і знання, а його характерними рисами – збільшення ролі інформації, зростання кількості людей, котрі використовують інформаційно-комунікаційні технології, підвищення значущості їх інформаційної обізнаності у суспільних відносинах, доступ до багатьох інформаційних ресурсів та практично миттєве задоволення інформаційних потреб. На жаль, вказані переваги інформаційного суспільства супроводжують і проблеми, зокрема зростання інформаційних ризиків, кібершахрайств і злочинів, значною мірою зумовлені недостатнім розумінням впливу інформації на свідомість людини. Все це спонукає до аналізу проблеми інформаційної компетентності особистості з погляду психології.

У процесі наукового пошуку було виділено два основних підходи до визначення інформаційної компетентності особистості. Перший з них базується на використанні технологічних, зокрема комп'ютерних засобів у процесі роботи

з інформацією і стосується переважно сфери медіакомунікацій. Зокрема, О. Спірін це поняття трактує як «здатність особистості використовувати інформаційні технології для умілого подання та оперування інформацією з метою задоволення як власних потреб, так і суспільних вимог щодо розвитку загальних та професійно-спеціалізованих компетентностей» [7, с. 14]. Другий науковий підхід трактує інформаційну компетентність як інтегративну якість особистості, яка є результатом відображення процесів відбору, переробки, трансформації, засвоєння, генерації інформації в предметно-специфічні знання, наявність яких дає змогу приймати, прогнозувати, виробляти та реалізовувати оптимальні рішення в інформаційній сфері; використання інформаційно-комунікаційних, комп'ютерних і інтернет-засобів в рамках цього підходу є можливим, але не обов'язковим. Відповідно, зосередимося на трактуванні психологічних аспектів проблеми інформаційної компетентності особистості в рамках другого наукового підходу.

Загалом інформаційна компетентність розглядається сучасними вченими психологічного напрямку як комплекс здібностей та якостей, необхідних індивіду для визначення потреби в інформації; він охоплює здатність знаходити, оцінювати та ефективно використовувати необхідну інформацію. Зокрема, вчена А. Іщенко визначає інформаційну компетентність як «сукупність компетенцій, пов'язаних з пошуком і аналізом інформації в друкованій формі, рівень комп'ютерної компетенції, компетенції критичного сприйняття й аналізу інформації, комунікативної компетенції, медіа-компетенції та ін.» [2, с. 80]. В. Різун характеризує цей феномен як «здатність особистості орієнтуватися у великому об'ємі інформації, що включає вміння працювати з різними видами інформації, знаходити і відбирати необхідний матеріал, класифікувати його, узагальнювати, критично до нього ставитися, що допомагає вирішувати інформаційні проблеми» [6, с. 28]. С. Троян та А. Ткачук інформаційну компетентність аналізують як здатність особистості до здобуття та перетворення інформації [7]. Л. Матохнюк розглядає поняття інформаційної компетентності як взаємопов'язаний тристоронній процес, який включає, по-перше, усвідомлення

людиною досвіду розвитку суспільства під час входження в інформаційне середовище, по-друге, активне самосвідоме відтворення інформаційної реальності, по-третє, прояв внутрішнього світу особистості за рахунок комунікативної та інформаційної діяльності [4].

Закономірно, що інформаційна компетентність особистості ґрунтується на низці функцій. Зокрема, аналіз наукової літератури [1; 3; 5; 7; 8 та ін.] дав змогу виділити такі її функції: пізнавальну (дає змогу систематизувати знання й спрямувати особу на пізнання та самопізнання); комунікативну (носіями є «паперові і електронні» носії інформації); адаптивну (спрямована на адаптацію до змінних умов життя й діяльності в інформаційному суспільстві); нормативну (сукупність норм і вимог в інформаційному суспільстві – моральних та юридичних); інформативну (формування й активізація здатності орієнтуватися в потоках інформації); розвивальну (здатність сприяти розвитку критичного мислення, а також якостей, пов'язаних зі сприйняттям, осмисленням і трансляцією інформації) [71].

Аналіз інформаційної компетентності дає підстави стверджувати, що вчені мають різні підходи до визначення її компонентів. Так, у посібнику В. Іванової, О. Волошенюк, О. Мокрогуза до структури інформаційної компетентності включено знаннєвий і особистісний компоненти. Зокрема, об'єктивний включає вимоги соціуму до інформаційної компетентності особистості, а суб'єктивний компонент доповнює інформаційну компетентність особистісними характеристиками, що показують здатність людини до роботи з інформацією [8]. Л. Покроєва, О. Акименко, З. Алфьорова до структури інформаційної компетентності особистості включають інформаційну (визначає здатність до роботи з інформацією в різних формах її подання); комп'ютерну (визначає вміння й навички роботи з комп'ютерною технікою та програмним забезпеченням); діяльнісну (визначає здатність людини застосовувати сучасні інформаційні й комп'ютерні технології для роботи із інформаційними ресурсами) складові [9].

Відтак, феномен «інформаційна компетентність» у психології розглядають як складне індивідуально-психологічне утворення, сформоване на основі знань,

практичних умінь і набору особистісних якостей. Інформаційна компетентність передбачає здатність людини відбирати, аналізувати, обробляти й передавати інформацію. В цьому контексті, поняття інформаційної компетентності визначимо як інтегративну якість особистості, пов'язану із знанням та розумінням інформаційного простору (передбачає здатність орієнтуватися у сфері інформації), уміннями працювати з інформацією (передбачає здатність знаходити і відбирати необхідний матеріал, класифікувати його, узагальнювати та ін.), здатністю до критичного осмислення інформаційної реальності (визначається розвитком критичного й аналітичного мислення).

Отже, інформаційна компетентність особистості є результатом трансформації процесів відбору, засвоєння, переробки, трансформації, генерації інформації в особливий тип знань та вмінь, що дає змогу виробляти, приймати, прогнозувати і реалізувати оптимальні рішення. Поняття інформаційної компетентності визначено як інтегративну якість особистості, пов'язану із знанням і розумінням інформаційного простору, уміннями працювати з інформацією, здатністю до критичного осмислення інформаційної реальності. Наявність інформаційної компетентності дає змогу орієнтуватися у сфері інформації, знаходити, відбирати, класифікувати необхідний матеріал, а також узагальнювати його й критично осмислювати, що в підсумку призведе до формування інформаційної культури особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляк О. Особливості розвитку інформаційної компетентності учнів в початковій ланці освіти. *Гірська школа українських Карпат*. 2013. № 8–9. С. 31–33.
2. Іщенко А. Сучасна медіа-освіта: впровадження в Україні та міжнародний досвід. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 4. С. 80–84.
3. Лизанчук В. Психологія мас-медіа: підручник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. 420 с.

4. Матохнюк Л. О. Психологічний аналіз інформаційної компетентності особистості: методологічний аспект : монографія. Вінниця : І. Рогальська, 2018. 275 с.
5. Матохнюк Л. О. Психолого-педагогічні засади дослідження інформаційної компетентності особистості: монографія. Вінниця : Віндрук, 2018. 241 с.
6. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / за ред. В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.
7. Основи інформаційної компетентності: навчально-методичний посібник / уклад. С. О. Троян, А. В. Ткачук. Умань: Жовтий О. О., 2014. 128 с.
8. Основи інформаційної компетентності: навчально-методичний посібник / за ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк, О. П. Мокрогуза. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2014. 190 с.
9. Формування інформаційної компетентності педагогів: навч.-метод. посіб. / Покроєва Л. Д., Акименко О.С., Алфьорова З. І. та ін. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2014. 236 с.

Ольга ТУРКО

кандидат філологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

Марія БОЙКО

кандидат педагогічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

**ОСВІТНІ МОЖЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В
ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ**

Стрімка діджиталізація усіх сфер сучасного життя, з одного боку, глобальні виклики сьогодення (пандемія COVID-19, воєнна агресія рф проти України), з іншого – вимагають упровадження інноваційних технологій в освітній процес закладу вищої освіти, зокрема технологій штучного інтелекту, який використовується для розроблення нових інструментів, що полегшують навчання